

הלכות תפלין סימן כה

ק סנה מו וכו' ר ה"א"ש שם ר"י והטור ש מתייסקי ת שלא קפרי"ק קל"ג

מניח תפלין כמה פעמים ביום, צריך לברך עליהם (מג) בכל פעם. (מד) נשמטו (מה) ממקומם ומשמטו בהם להתזיזם למקומן, צריך (טו) לברך: הגה ואם מחזיר אחת מהם יברך כמו שמניח תפלה אחת, כדלקמן סימן כו (דברי עמנו). **שהזיזים ממקומם אדעתא להתזיזם מיד, (מו) צריך לברך:** הגה *יש אומרים (טז) [טו] (מו) שלא לברך (טז) ויברך נהוג, ויברך נהגא לעיל סימן ח סעיף יד): **מ"י שמניח תפלין (מח) של יד וברך, ובתחלת (יז) ההדוק *נפסק הקשר של יד והצריך**

באר הט"ב

(ל) מעמד. עין בה"ט. ועין פשוטי ח"צ סי' לו שהביא משוכות הרב"ז דרין שאינו מזכר התקן בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה, וגם במקום שיש פלגות בין הפוסקים דברי קבלה יקריע ע"ש: [טו] לברך. עב"ט, ועין בש"ל"ה המלח בין מי ששובש הפלין כל היום וגם מ"מ שלו בתפלין שפיר הו"י הסח הדעת נמשט ע"ש: [טז] שלא לברך. עב"ט ועין לקמן סי' נג בבאר הט"ב סק"ג שהביא מגת"נדרים וכתב דמג"א סי' כה מ"שע ד"א"ע לברך, וכבר פתחתי מזה בסי' ח ע"ש, ועין בפתי"שוען כלל א סי' טו מ"ש בזה על דברי גת"נדרים, ובסי' נג יתבאר בעוה"ת: [יז] ההדוק. עין בה"ט, ומ"ש וכ"ס המג"א כ"ו ז"א דמג"א לאו מטעמא דמ"ז אתי עלה אלא משום טעמא דכתב לעיל בנשמטו דבזה"י שאין לכוש התפלין רק בזמן תפלה לא הו"י הסח הדעת, וא"כ לדעת הש"ע והא"ר שקבב לעיל סי' טו גם הם בזה יש לברך, וגם נ"מ במי ששובש הפלין כל היום דגם של"ה מודה במש"ל. גם דברי המג"א צ"ע מה דמנחה נמשטו אלפא א"כ דמ"ש של"ה שגרא שלפי הטעם דשל"ה יש לחלק ביניהם. ועין בא"ר שבג"צ משמע כהש"י ויש לתקל בספק ברכה. ואם נפסק הקשר ורודף לתמיד תפלין אחרים י"ל דהכל מודים במקומם או תסירן לגמרי, ע"ת: (י"ח) ההדוק. ר"ל קדם שגעשה המצוה המצוה. וכתב ט"ז: מזה יש ללמד במי שיש בידו תפלין בלא קשר ומכרח

שערי תשובה

שחברו מוציאו בכרכתו: * **אם מניח תפלין וכו'.** עין במשנה ברורה כמה שתבתו "אם בשעת ברכה היה דעתו וכו'"; ואף שהמגן אברהם א"ר"י שם לענין ציצית, פשוט דהוא הדין לתפלין, דהגמרא בטנחומ מ"ג קמ"י להו להרד"י. עין שם: * **יש אומרים שלא לברך.** עין במשנה ברורה שהעמקתי דהחולצין לפגס לבית-הכנסא דצריך לחזור ולברך, אף דהמגן אברהם ספקי מסקנא לה לענין בית-הכנסא שלנו שאינם רחוקין, כבר כתב החזו"ן א"ס דלא שבקינן פשיטותא דכל הני גדולים וכו' והפ"ת וט"ו וא"ר] משום ספקא דמגן אברהם, וגם עקר סברתו דחו אמת, עין בחדישי ר' עקיבא אינר ובספר ארצות החיים, וכן ראיתי עוד חבל נבאים פלס בסגנון אחד דצריך בזה לחזר ולברך. ולכן אף שהפרי"מגדים והרד"ק התייחסו העמיקי את דברי המגן אברהם, המכרח ברודאי לא הספיקו, ובספר שהמג"א ז"ל מסכים לדעת המחבר דבכל גוני צריך לחזור ולברך: * **ונהי נהוג.** כתב בארצות-החיים, דאם חלץ התפלין בסתם: אם חלץ השל"י והש"ל-ראש צריך לחזור ולברך, ואם נשאר עליו התפלה של- יד או השל"י-ראש אין צריך לברך. דבריו לא נסח דעתה מן המצוה: אבל אם היה בדעתו שלא להתזיז מיד רק לאחר זמן, אף שנשאר עליו תפלה אחת צריך לחזר ולברך. ולמד על זה מלעיל סימן ח בנושאר עליו של"י-קטן, כן הכא בנושאר עליו תפלה אחת, עין שם. ונראה פשוט דהחולצין בחוץ התפלה אפילו בסתמא דינו כחולצין על-מנת להתזיז, ואם-כן אתם חלצו לילך בחוץ להשמיט מיס אין צריך אחר-כך לחזר ולברך: * **נפסק הקשר.** ואם נפסק הרצועה של

משנה ברורה

המצות: (מב) **שתיקן מעמד.** עין במגן אברהם שרודף להכריע דתנחה של יד תהיה מולבש והפרכה תהיה בעמידה: אבל באל"ה רבה בשם רש"ל בתשובה סימן צח כתב, דמי לנו גדול מרבנו שמשון מקינון, אחר שלמד קבלה היה מתפלל כתינוק כתינוקו, על-כן דמי שלא יכול להשיג סודה על נכון יבוא לקצץ בנטיעות, על-כן (כ) יהיה הפרכה והנחה בעמידה⁴⁸. ובבאור הגד"א הוכיח דגם לפי הנהגת מטר להניח התפלה של יד בעמידה, על-כן אין לזוז מהמנהג⁴⁹. כתב הפקט הגדולה בכללי הפוסקים: כל דבר שבפצלי הקבלה והזהר חולקין עם הגמרא והפוסקים, הלך אחר הגמרא והפוסקים; מיהו אם בעלי קבלה מחמירין, יש להתמיר גם-כן; ואם לא הוזכר בגמרא ובפוסקים, אף-על-פי שנוכח בקבלה, אין אנו יכולין לכך לנהוג כף; (נג) ודין שאין מזכר בהפוך בש"ס ופוסקים, יש לילך אחר דברי קבלה; וגם במקום שיש פלגות בין הפוסקים, דברי קבלה יכריע⁵⁰: **יב (מג) בכל פעם.** אפילו אם כשולקן (נד) היה דעתו להתזיזם תכף, ואפילו אם (נה) לא שנה מקומו כלל בינתים. והרמ"א בסמוך פליג על זה. ואם בשעת ברכה היה דעתו שאחר-כך יסלקם ויחזור ויניחם, מוכח מדברי המגן אברהם לעיל

באור הלכה

(מב) **נשמטו.** כתב בש"ל⁵¹: הא דלא נהיגי האידינא לברך כשנשמטו ממקומם, משום דבשעת תפלה אינו מסיים דעתו מהם והו"י כחולצין על-מנת להתזיז⁵², דפסק ההג"ה בסמוך דאין לחזור ולברך. ואם-כן (נו) אותן שהולכין לפעמים עד חצות בכתפלין, אם נשמטו ראוי לברך. והתי"א א"ס כתב, דאף בשעת התפלה אם נשמטו המכרח לא הפסידו. ומכל מקום (נז) נראה דלמעט בבכרות צריך: (מה) **ממקומן.** ונראה פלן או רבן. אבל מקצתו, אף דצריך להתזיז על מקומן אין צריך לחזור ולברך⁵³ [ט"ז בסיון ח סט"ו ועיי' בפמ"ג]: (מו) **צריך לברך.** דכיון שהזיזו ממקומן הו"י כמו שהזיזו לגמרי: (מז) **שלא לברך.** כיון דהזיזו על דעת לחזור, מה שאין פן בנשמטו מעצמן אמרינן דתכף שנשמט אנדא לה המצוה, ולהכי שתיק לה הרב להמחבר שם. ודע עוד דהוא הדין (נח) אם הסיים לגמרי אדעתא להתזיזם מיד, פליג נמי הי"ש-אומרים, ואפילו אם (נט) שנה מקומו בינתים, ופסקו האחרונים כן⁵⁴. ואם (ס) לא היה בדעתו להתזיז מיד רק לאחר זמן, אפילו אם אחר-כך לבשן תכף, או שנה בדעתו להתזיזם תכף ואחר-כך (סא) נשמטא הדבר והסיים דעתו בינתים, לכלי עלמא צריך לחזר ולברך. וכן (סב) אם חלצו לכנס לבית-הכנסא, אפילו היה דעתו ללבשן תכף צריך לברך לכלי עלמא⁵⁵, דהא אין רשאי לילך בהם לבית-הכנסא וארחי לה, וכמ"ש בסימן סה. וכתב החזו"ן א"ס, דהוא הדין כשחולצין שצריך להפסיק⁵⁶, כיון דאסור להפסיק בהן צריך לחזר ולברך: (מח) **של יד.** והוא הדין (סג) בתפלין של ראש דינא הכי:

שער הציון

(נב) וכן הסכים הפרי"מגדים: (נג) שערי-תשובה: (נד) בבית-יוסף: (נה) דאפילו הויה חוזר ומכרח: (נו) פרי"מגדים: (נז) פרי"מגדים: (נח) עלת-תמיד וט"ז ואל"ה רבה: (נח) מגן אברהם לעיל בסימן ח בסעיף קטן י"ח: (ס) מגן אברהם: (סא) פשוט: (סב) עין בבאור הלכה שבארחי היטב: (סג) חז"א א"ס:

הלכות תפילין סימן כה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נ]

ואם אין שם מי שיודע לתקן הקשר והצנף לקחת תפילין אחרים, ככל גוני צריך לחזור ולקבץ, דמי להא דסימן רו סעיף ו'.

57) שמבואר שם שמי שנטל פרי בידו, וברך עליו ונאבד ממנו ונטל פרי אחר, צריך לחזור ולברך על הפרי האחר, מפני שלא היתה דעתו עליו בשעת הברכה.

[משנ"ב ס"ק נג]

שאולים⁵⁸. ואפלו בשואל שלא מדעת מחר, הניחא לה לאיניש למיעבד מצוה במקומה⁵⁹.

58) אכן, מי שיש בידו לקנות תפילין אלא שסומך על מה ששואל תפילין מאחרים, הביא לעיל (ס"ק ב) מדברי הב"ח שעונשו גדול. וראה בהגה"ה שם שהביא עוד מכשולות שעלולים לצאת מזה.

59) והיתר זה להניח תפילין של חברו שלא מדעתו, כתב הב"ח (סי' יד) שהוא דוקא באקראי, אבל בכל יום אסור. ולענין ליטול לולב של חברו, כתב במשניב לקמן (סי' תרמט ס"ק לד) בשם הפמ"ג שמוותר ליטלו דוקא פעם אחת, אבל כל שבעת הימים יתכן שמקפיד ואסור.

[משנ"ב ס"ק נד]

גזולים⁶⁰ וכו', ואפלו בדיעבד, לא קים מצות תפילין⁶¹, אף אם מכר התפילין לאחר יאוש לאתרה⁶² וכו', דייכל השני לקבץ, דלדידה הוי יאוש ושנוי רשות⁶³ וכו', אף לענין הקבצה אסור מקל מקום משום "בצע בקך"⁶⁴.

60) ואם קנה תפילין בהקפה והמוכר מחפש ותובע את כספו וזה אינו רוצה לשלם לו, כתב לעיל (סי' יא ס"ק כז) לגבי ציצית שמדינא אינם שלו, כמובא בשו"ע (ח"מ סי' קצ).

61) אמנם, לגבי המודר הנאה מחבירו ואומר לו תקע בשופר והוציאני, הביא לקמן (סי' תקפט ס"ק יד) בשם הפמ"ג שאף שזו מצוה הבאה בעבירה, מ"מ בדיעבד יצא. ובשעה"צ שם (ס"ק יא) פקפק בזה מחמת האמור כאן.

62) ואם מכר לאחר לפני יאוש, כתב השו"ע לקמן (סי' תרמט ס"א) שיש אומרים שלהם אין פסול בכך. ובטעם דעה זו כתב במשנ"ב שם (ס"ק ח), שכיון שהם לא גולוהו אין לפסול בזה משום 'מצוה הבאה בעבירה'. והמגי"א (שם ס"ק ג) הביא את דעת הרמב"ן שאף שלא הם גולוהו, מ"מ כיון שהגול תחת ידם ואינו קנוי להם, הרי זו 'מצוה הבאה בעבירה' ואינם יוצאים בה, והחמיר המגי"א כמותו. אמנם הא"ר (שם ס"ק ג) כתב [וכן צידד הגר"א] שיש להקל כדעת היש אומרים שבשו"ע. אכן לגבי ברכה, כתב המשניב (שם) שאין לברך על כך.

63) ואף אין בכך משום 'מצוה הבאה בעבירה', משום שהוא לא

גזל, וכן כתב לעיל (סי' יא ס"ק ל) לגבי ציצית.

64) וכן כתב לעיל (שם) לגבי הגזול חוסי ציצית. אמנם, לגבי גזל מצוה ונתיאשו הבעלים ונתנה לאחר, כתב לקמן (סי' תנד ס"ק יז) שאותו אחר יוצא בה ידי חובתו ומותר לו לברך עליה, שהרי לא באיסור באה לו, ולא הביא את דעת המחמירים.

[משנ"ב ס"ק נה]

וביום שיש בו מילה ראוי שלא לחלץ עד אחר המילה⁶⁵, כי מילה היא אות ותפילין הם אות⁶⁶.

65) ואם המילה היא בראש חודש, כתב השלחן מלכים (כלל י הלכה למשה אות רכ) שבעל ברית הנוהג ללוש תפילין בשעת המילה, יחזור וילבש את התפילין אחר מוסף לכבוד המילה. וראה דעת הגרש"ו אויערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א ארחות הלכה הע' 54).

ולענין פורים, כתב לקמן (סי' תרצג ס"ק ו) שאין לחלוץ עד לאחר קריאת המגילה, משום שדרשו חז"ל (מגילה טו, ב) 'יקר' אלו תפילין.

66) ואף על פי שלענין שבת ויום טוב כתב בשו"ע לקמן (סי' לא ס"א) שפטורים מתפילין, משום שהם עצמם אות, ואם מניחים בהם אות אחר וזולל הוא לאות שלהם, ולפי זה היה צריך לכאורה להסיר את התפילין לפני המילה, ביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' קא) שהאות אינו מעשה המילה, אלא מה שהוא מהול, ולכך יש לאב למול את התינוק כשהתפילין עליו, כדי ליתן טעם למעשה המילה, ולהראות שהוא מעשה של נתינת אות. אמנם הפוסקים (תרומת הושן פסקים סי' קח, לבוש סי' כט, פמ"ג סי' לא משב"ז ס"ק א) הביאו את טעם הסמ"ג, שלעולם צריך שני אותות שיהיו כשני עדים, בחול - מילה ותפילין, ובשבת - מילה ושבת.

[משנ"ב ס"ק נו]

כי "בכרכו את ה'" נחשב ה'נא, שהיא דבר שבקדושה, וקדושת "שפה ברוכה" שניה, וקדושת העמידה⁶⁷ וכו', וקדיש שלם שאחר וקא לעיניו⁶⁸ וכו', ואנשים שנוהגין לקפל השלית ותפילין ולהגיתן בתיקן בעת אמינת קדיש לא יפה הן עושין⁶⁹.

67) ואף מי שהיה מתפלל שמונה עשרה ושתק ושמע קדושה מפי שליח הציבור, כתב הגרש"ו אויערבך (שיח הלכה הע' ח) שנחשב כעונה ארבע קדושות.

68) והמניח תפילין דר"ת אחר שחלץ תפילין דרש"י, כתב לקמן (סי' לד ס"ק יד) שלא יחלוץ את התפילין דרש"י עד לאחר הזמן המבואר כאן, ולא מיד לאחר קדושה של שמונה עשרה.

69) ואף בחזרת הש"ץ, כתב לקמן (שם) שאין לעסוק בחליצת התפילין.

הלכות תפלין סימן כה

לה באר הגולה

א בתיאוסף
 ב אחרות: תי"ט בשם
 האב"ד ג אחרות:
 תי"ט בשם ה"ה
 ד בתיאוסף

לעשות *קשר אחר, אָמנם (מט) לא הסיח דעתו, *אינו צריך לחזור (נ) ולברך. *אם (נא) התר של יד
 קדם הנחת של ראש, מהדקן ואין צריך לחזור ולברך. אָבָל אם הניח של ראש ואחר-כך התר של יד,
 (נב) *מהדק ומברך. *מותר לברך על תפלין (נג) שאוליין ולא על (יט) גזולין: *יג (יט) ויט (נה) *נהגו
 העולם שלא לחלץ תפלין עד אחר קדושת יובא לציזין. ויש מי שפכתב על צד התפלה שלא לחלץ
 עד שאמר בהם (ז) (נו) שלש קדושות וארבע קדישים, דהינין לאחר קדיש יתום, והכי נוהגים המדקדקים (פחה עינים

שערי תשובה

הפסק, אָבָל אם לאחר הדיקון התפלין על הירוע ונעשה המצוה בתקנה ואח"כ
 נפסק הקשר, משמע דצריך לברך. וט"ו חולק ופסק דכל זמן שלא הניח תש"ר
 צדין עוסק במצוה של יד, כי א"א לו להניח ש"ר קדם ש"י ולא נגמר צדין המצוה של יד, ולא גרע ממי"ש הש"ע אם התר שלי"ד קדם הנחת של-ראש א"צ
 לברך, ה"ה נמי אם נפסק ג"כ א"צ לברך, דהתר ונפסק שריים הם ע"ש, וכ"פ המ"א וכתב דלפי מה שכתבתי בס"פ טו בשם שלי"ה משמע דאפילו בנפסק אחר
 הדיקון דא"צ לברך, וכ"פ בתשובת הלק"ט ח"ב סי' קכ ע"ש. ועין ע"ת ובגנות-צבי ומ"ש היר"א-הר"ן: (ל) גזולין. דהני מצוה הבאה בעבירה, וכתב ט"ו אפילו
 ביאוש ושנוי רשות לא מהני. ובשאלו שלא מדעת מותר גם בתפלין כמו בטלית אך יקפלים כבראשונה, תשובת בנימין זאב סי' קצט הובא בכנה"ג ויגוי חיי
 ובכ"ח: (יט) נהגו העולם. ויש שאין משהיו יותר מחייוב דצריך גוף נקי, והכל לפי מה שהוא אדם, מ"א, והארי"ל לא חלץ עד אחר של בן נקהו, וביזים
 יש מילה אין לחלץ עד אחר המילה, מ"א: (כ) ג' קדושות. ט"ס הוא וצ"ל ג' קדישים וד' קדושות: וארבע קדושות הם: ברכו את ה' תדא, וקדושת שפה ברוה'

באר היטב

באר הלכה

השלי"ד או השלי"ד לאחר שקבר נגמר מצות החתום, וחלץ את התפלין והקנים,
 נראה לברכה דאם נשאר בהם השעור המבאר לקמן בסיומן כו סעיף ח וא רמרינא
 כשר בלי שום תקון, חו לא תור נמשט ממילא רק בהזיון מדעתו על-מנת
 להסדיר, דנקמתו לו דאין צריך לחזור ולברך: ובאופן שפסולים לגמרי צריך לחזור
 ולברך, דהוי לה כששט. ואולי פיון דקצת הפסיקה נשאר מהדק על הראש
 והירוע, מקרי אחר-כך בכל גוני החולצין על-מנת להסדיר, ועין בבתי-יוסף:
 * קשר אחר. נראה לי דאין שום חילוק בין אם הקשר מאותה הרצועה או שהצריך
 לקח רצועה חדשה, דעקר התורה היא על התפלין בעצמם: * אינו צריך לחזור
 ולברך. עין במשנה ברוהי כמה שפכתבו דאם נפסק הקשר של ראש או השלי"ד
 לאחר שקבר הרק השלי"ד, צריך לחזור ולברך: אף דהמגן-אברהם כתב דלפי מה
 שפסק השלי"ה בנשטט שלא לברך, אם-כן הוא הדין בנפסק, תדא, ודינא דשלי"ה
 הוא דהוי כחולצין על-מנת להסדיר, ובחולצין גופא יש ויש הרבה מראשונים
 והאחרונים, ובהתי"וסף והג"א בתוס', דסבירא להו דצריך לברך: ואפילו לדעת
 רמ"א דסבירא לה דבחולצין על-מנת להסדיר אין צריך לברך, הא הרבה פליגי על
 שלי"ה, עין באליה רבה ובתי"אדם, ובפרט בעניניו דהרבה חולקין יש בזה על
 המגן-אברהם, ויש לחלק בין זה להמיה והשלי"ה, דהתם גיגיל להשטט בתוך
 התפלה, על-כן בודאי היה דעתו בשעת ברכה כשלישטט שיתקנו, מה שאין כן
 בנפסק ולא מצוי, וגם בפרי"מגדים ובדברי-יהי"ם משמע פ"י ע"ש: על-כן נראה לי
 פשוט דתמברך לא הפסיד בזה: * ממתק ומברך. לאו דוקא, דתמברך צריך

משנה ברוה

(מט) לא הסיח דעתו, ואפלו אם סח בינתיים לצורך ענין, אינו הפסק
 בדיעבד, וכדלקמן סימן קסו סעיף ו. ועין לעיל בסימן ח במשנה
 ברוה סעיף-קטן כח: (נ) ולברך. דכיון דלא נעשה צדין מצות
 הנחה, נמצא דלא חלה צדין התורה על שום מצוה, (סד) ועשיית
 הקשר אינו מפסיק, כיון שהוא מענין המצוה, על-כן חיל התורה על
 הנחה שניה, ומזה יש ללמד כמו שיש בידו תפלין בלי קשר, וברך
 ונעשה קשר והניח, דבדיעבד שפיר עולה לו התורה שפעשה, דעשיית
 הקשר אינו הפסק, ומשמע מדברי השלחן-ערך דאם לאחר שהדק
 התפלין על הירוע נפסק הקשר צריך לחזור ולברך, דכבר נגמר מעשה
 המצוה, והוי לה כנשטטו ממקומם דצריך לברך כשמתדירם וכנ"ל.
 (סה) והאחרונים חלקו על זה וכתבו, דכיון דברכת להניח שברך
 קדם הנחת שלי"ד קאי גם על תפלין של ראש, כדאיתא לעיל, ואם-כן
 כל זמן שלא הניח תפלין של ראש צדין עוסק במצוה השניף לאותה
 ברכה, ולא נגמר צדין המצוה שברך עליו עד שהניח גם השלי"ד, ויש
 על-כן כמו בהתר הקשר של יד קדם הנחת של-ראש פסק השלחן-
 ערך דאינו צריך לחזור ולברך, הוא הדין נמי אם נפסק הקשר גם-כן
 אינו צריך לחזור ולברך, ואם נפסק הקשר של ראש או של יד לאחר
 שקבר הניח השלי"ד והדקו, צריך לחזור ולברך, ואם אין שם מי שיודע לתקן הקשר והצריך לתקן תפלין אחרים, (סו) בכל גוני צריך לחזור
 ולברך, דמי' להא דסימן רו סעיף ו' (טז) והתר, הקשר, והוא הדין אם נשטטו ממקומם, ומה שכתב ה"ה של ראש" ורצה לומר שהדקו,
 דהוא עקר מצות הנחה וכנ"ל: (נב) מהדק ומברך. דהוי לה כנשטטו ממקומם: וכן אם התר השלי"ד לאחר הדיקון צריך לחזור ולברך
 כשהדקו על ראשו, ולפי מה שכתבנו לעיל בשם שלי"ה, אין לברך אם התר התפלין בזמן התפלה בכל גוני: (נג) שאוליין. ואפילו בשאלו
 שלא מדעת מותר, דניחא לה לאיניש למיבד מצוה כממונה⁵⁹, רק שיקפלים כבראשונה ולא יוציאם ממקומה הראשון, כמו בטלית לעיל בסימן יד
 עין שם [אחרונים]: (נד) גזולין. דעת המגן-אברהם כתרמ"ט והמתצית-השקל לעיל בסימן יא דייכל השני לברך, דלדידה הוי יאוש ושנוי
 רשות⁶³, אכן הט"ו והג"א בסימן זה כתבו בהדיא דבכל גוני אסור לברך, אף דלענין לצאת בהם משמע מדברי הג"א יוציא בהם, אף לענין
 התורה אסור מקל מקום משום "בצע ברוך"⁶⁴, דעל-ידי לקיחתו יצא הגזלה מרשות הבעלים, אף מי שלקח מהשני הזה, נראה דייכל לברך, פן
 מצאתי בדמשק-אליעזר לעיל בסימן יא עין שם: *יג (נה) נהגו העולם. ויש (ע) שאין משהיו עליהם יותר מן החייוב, דצריכין גוף נקי, והכל
 לפי מה שהוא אדם אם אין לו גוף נקי ומתברא שמא נפית, וסלק מיד. ועין סימן לו סעיף ב, דמשום הכי אין רב העולם נוהגים להניחם כל
 היום, ובשם הארי"ל פתבו, שלא היה חולץ עד אחר "על בן נקהו לך". וביזים שיש בו מילה ראי' שלא לחלץ עד אחר המילה⁶⁵, כי מילה היא
 אות ותפלין הם אות⁶⁶: (נו) שלש קדושות. טעות סופר הוא, (עא) ובאמת צריך לומר: שלש קדישים וארבע קדושות, כי "ברכו את ה'" נחשב
 תדא, שהיא דבר שבקדושה, וקדושת "שפה ברוה" שניה, וקדושת העמידה⁶⁷, וקדושת "ובא לציזין", ושלשה קדישים הוא: חצי קדיש שקדם
 ברכו, וחצי קדיש שאחר תפלת י"ח, וקדיש שלם שאחר ובה לציזין⁶⁸, ומכל מקום משמע מפרי"מגדים ושאר אחרונים דבמקומות שנוהגים
 לומר קדיש יתום בכל יום אחר עלינו, טוב שלא לחלץ עד אחר קדיש יתום, ואנשים שנוהגין לקפל טלית ותפלין ולהניחן בתחילת קצת אמירת
 קדיש (עב) לא יפה הן עושין⁶⁹, דמאד יש לכוון בענינת אמן ויחא שמה רובם, כמבאר לקמן בסימן נו בטור ובשלחן-ערך, ואמן זהא שמה ובא
 הוא עוד במדרגה גבוה יותר מקדושה, כמבאר שם במגן-אברהם סעיף-קטן א, ובבדאי לא גרע משאר ברכות דברגן דאסור לעשות אפילו

שערי תשובה

(סז) ט"ו: (סה) ט"ו והג"א ופרי"מגדים: (סו) ארצות-התיים ושערי-תשובה: (סז) מגן-אברהם: (סח) הג"א: (סט) מגן-אברהם וכמו שפרשו הפרי"מגדים
 ע"ש וכן פסק הג"א באורו, דלא כעלת-תמיד: ובמגן-אברהם צריך לומר: עין סימן תרמט ס"א, דשם מבאר דהוא לעכו"ב, דלא כעלת-תמיד, ואלו בסעיף
 ה שם מבאר כעלת-תמיד, עין שם במגן-אברהם: (ע) מגן-אברהם: (עא) אחרונים: (עב) כפ"ל פשוט:

הלכות תפלין סימן כה בו

ספר המוסר פ"ד. ו'קיום שיש בו ספר-תורה נהגים שלא לחלצם (נו) עד שיתזוירו ספר-תורה (נח) וינחיהו (כ) בהיקל: הגה והינו במקום שמכניסין התורה לאחר ו'בא לציון גואל', אבל לפי מנהג מדינות אלו שמכניסים התורה מיד לאחר הקריאה, אין לחלצם רק כמו בשאר ימים (דברי עצמו). ו'יום ראש-החדש חולצים אותם קדם תפלת (כ) וכן (נט) מוסף. הגה (ס) והוא הדין בחל המועד. ו'דוקא במקום שאומרים במוסף (נג) (סא) קדשת 'ביתר'; מיהו נהגים לסלקם קדם מוסף (סב) בכל מקום (כ"ח):

כו דין מי שאין לו אלא תפלה אחת, ובו ב' סעיפים:

א *אם אין לו אלא תפלה אחת, *מניח אותה שיש לו ומברך עליה, שכל אחת מצוה בפני עצמה.

א קמח ל"ח

באר היטב

שנה, וקדשת העמידה, וקדשת 'בא לציון'. ובמקומות שאומרים קדיש יתום אחר עלינו המה ג"כ ארבע קדישים, עין במ"מ ובש"ל"ה ובע"ת: (כ"ח) בהיקל. סי' לדבר 'ויצטרך מלכם לפניכם וה' בראשם'. והחולץ קדם לכן לא יתלץ בפני ס"ת אלא יסלק לצדו, מט"מ רש"ל מ"א: (כ) מוסף. אחר חזרת ס"ת בהיקל. ובח"מ יש לחלצו קדם המלל, והש"ץ אחר המלל, ובח"מ של סכות אף הש"ץ קדם המלל, מ"א עין בשכנה"ג. הנהגין ללבש כל היום יתור וילבש ב"ר"ח אחר תפלת מוסף, אבל בח"מ לא יניחם לגמרי אפילו במנחה, הר"מ ע"י: (כ) קדשת ביתר. סי' במקום שאנו אומרים 'קדשת' במוסף אומרים בקצת מדינות 'ביתר יתנו לך', לכן אין ראוי להיות ביתר של תפלין עליו. וכתב ט"ז הנהוג פן שאינו חולץ במוסף אין לו עליו תלנה מאחר שאין אנו אומרים קדשת 'ביתר יתנו לך', ושמעתי בשם גדולי א' שלא הנה חולצם במוסף ע"ש:

שנה, וקדשת העמידה, וקדשת 'בא לציון'. ובמקומות שאומרים קדיש יתום אחר עלינו המה ג"כ ארבע קדישים, עין במ"מ ובש"ל"ה ובע"ת: (כ"ח) בהיקל. סי' לדבר 'ויצטרך מלכם לפניכם וה' בראשם'. והחולץ קדם לכן לא יתלץ בפני ס"ת אלא יסלק לצדו, מט"מ רש"ל מ"א: (כ) מוסף. אחר חזרת ס"ת בהיקל. ובח"מ יש לחלצו קדם המלל, והש"ץ אחר המלל, ובח"מ של סכות אף הש"ץ קדם המלל, מ"א עין בשכנה"ג. הנהגין ללבש כל היום יתור וילבש ב"ר"ח אחר תפלת מוסף, אבל בח"מ לא יניחם לגמרי אפילו במנחה, הר"מ ע"י: (כ) קדשת ביתר. סי' במקום שאנו אומרים 'קדשת' במוסף אומרים בקצת מדינות 'ביתר יתנו לך', לכן אין ראוי להיות ביתר של תפלין עליו. וכתב ט"ז הנהוג פן שאינו חולץ במוסף אין לו עליו תלנה מאחר שאין אנו אומרים קדשת 'ביתר יתנו לך', ושמעתי בשם גדולי א' שלא הנה חולצם במוסף ע"ש:

משנה ברורה

השמיש קל בשעה שהוא מברך, במבאר לקמן בסימן קצא במגן-אברהם סעיף-קטן ב: (נו) עד שיתזוירו. רמז לדבר 'ויצטרך מלכם לפניכם [הינו הספר-תורה] וה' בראשם' [תפלין]. כ"י: (נח) וינחיהו בהיקל. והחולץ קדם, על-כ"ל פנים יתור שלא יתלץ השל-ראש בפני הספר-תורה⁽⁷¹⁾, כדי שלא יגלה ראשו בפניה, אלא יסתלק לצדו⁽⁷²⁾; ובשלי-יד דליכא גלוי, או בתפלין של ראש תחת השלית-גדול, שרי [פמ"ג]: (נט) מוסף. אחר (ע) שיתזוירו הספר-תורה בהיקל. ובמקומותינו שמכניסים תפלה אחר הקריאה, יחלצם⁽⁷³⁾ (עד) אחר הקדיש שקדם תפלת מוסף⁽⁷⁴⁾. ובקאלהו ו'בא כתב, דבראש-החדש יתלץ אחר קדשת ו'בא לציון⁽⁷⁵⁾, קדם שאומר 'יהי רצון מלפניך וכו' שגשמו הקדש⁽⁷⁶⁾, ולא יתמין מלחלצם עד אחר קדיש, כדי שלא להספיק בין קדיש להתפלה: (ס) והוא הדין בחל המועד. והאחרונים (עס) כתבו, בין דיש אומרים שלא להניח כלל בחל-המועד, גדלקמן בסימן לא, ימזה לחלצו קדם הלל, והש"ץ אחר הלל; ובחל-המועד של סכות, שיש פנאי בעוד שממתינין על התארוג, אף הש"ץ יתלץ קדם הלל. הנהגין ללבש כל היום, (עו) יתור וילבש בראש-החדש אחר תפלת מוסף, (עז) ו'אין צריך לתור ולברך אם הנה דעתו לנה בשעת חליצתו, לפי מה שפסק הרמ"א לציל בסעיף יב, ובחל-המועד לא יניחם שוב לגמרי עד הערב, והאנשים המניחין תפלין דרבנו תם, בחל-המועד לא יניחום כלל, ובראש-החדש יוכלו להניחם אחר שישים הש"ץ תפלת מוסף; או שיסירו התפלין של רש"י קדם ו'בא לציון ושל רבנו תם וילבשו בעת אמירת ו'בא לציון [פמ"ג]: (סא) קדשת 'ביתר'. פרוש, במקום שאנו אומרים 'קדשת' במוסף אומרים בקצת מקומות 'ביתר יתנו לך', לכן אין נכון להיות אז ביתר של תפלין עליו⁽⁷⁷⁾, ואפילו בעת באמצע, דאינו רק מנהגא: (סב) בכל מקום. והש"ץ כתב הנהוג שאינו חולץ במוסף אין עליו תלנה⁽⁷⁸⁾, מאחר שאין אנו אומרים קדשת 'ביתר יתנו לך', ושמעתי על גדולי-הדור אחר שלא הנה חולצם במוסף; אף המתפלל בצבור (עט) בודאי לא ישנה מנהגא דצבורא:

שערי תשובה

הפגות הסגור מטהר"ש ויטל כתב בהנהגותיו שישיר הקריכות מהאצבע וכו' או ג' קריכות מהרדף וסיר של-ראש, ואח"כ שלי"ד יתלץ מלבש, והשלית יהיה עליו עד שישיר התפלין ע"ש: [כ] מוסף. עין בח"ט. וכתבו בשם האר"י ז"ל אחר קדיש של חזרת ס"ת בהיקל, והינו כפי מנהגם להסדיר ס"ת אחריו ו'בא לציון במקבאר כפי תכונת ע"ש וכן נהגין, ודלא כמ"ש בתשובות מ"ע סי' קח לתלץ אחר תפלת שחרית ע"ש. וכתב הפר"ח סי' תכג שאם השעה דחוקה שאינו מספיק לתלץ התפלין חזים ממקום עמד אחר, דחשיב פגמתיים בכיסם כו'; ונראה שיש מציאות לענין זה כגון שהוא עומד ללבש בתפלין והצבור כבר התחילו קדשת ביתר, שאין שהיה לתלץ, וכמו רגע שיאחר ושלמו לומר הקדשה. וכתב עוד: מי שישא ידו חזרת מוסף ויתור להניח תפלין, והלך לבהג"ס שצריך לא להתפללו מוסף, דעתי נוטה שיכול לומר ביתר עתה. ומח"ב כתב שנקרא לו שישלם התפלין ויאמר ביתר. וכתב בשלמי-צבור. מדלא אמר אסור עד שישלם ששע מנה דדוקא להתחילתו של לו לשלם, אבל אם הנה עוסק בלמודו ולא אדעתה, וכשהתחילו הצבור הקדשה נעור ממשנתו ושמעה אנו, ואין שהות לתלץ, כהא אילו ומודה להפריח דעונה ביתר עתה ע"ש. ומ"ש בבח"ט בשם הרמ"ע ע"ש בסי' קח שקתב שהמניח תפלין במנחה יתור ג"כ במנחת ר"ח, כי קדשת ר"ח עולה, ויודעת אחר תפלת מוסף, ולכן יכול ללבשם כל היום, ובמח"ב כתב שכן נהגים ודלא כמ"ש באור-צדיקים בשם מהר"ח שאין פן דעתו, וכן מבאר מדברי הפר"ח דלעיל שאחר מוסף יכול ללבשם. וצוין בדברי-שמואל סי' קיב בענין שיש נהגין שלא לתלץ ב"ר"ח ובח"מ אף במוסף, וכתב שם שהלבש וינח"ו נהגו טעם שיש לחלצם במוסף ע"ש:

באר הגולה

להיות קדם ההודק ונביל בסעיף ח. וצ"ע, דמשמע מדברי האחרונים דדוקא אם הטר מעצמו, שנתרפה הקשר ממילא, אבל אם התירו בנינים יתור ותקנו, לדעת הרמ"א לציל בהזיון, אין צריך לתור ולברך בזה בכל גונו. נסתפקתי אם פתח התפלין כדי לברך הפרשיות ונמצאו פשרים, והניחם בתוכו ויתפרן כדיון, דאפשר דצריך לתור ולברך בשמתינון לכלי עלמא, אף הנה דעתו בשעת חליצתו לתור ולהניחן כשימצאו פשרים, משום דבאמצע נתבטל מניהו שם תפלין, רק פרשיות ובתיים; ואינו דומה להטר הקשר או נפסק, התפלין בלי רצועות גס"כן שם תפלין עליהו, מה שאין פן בזה. וכעין זה לא להתספק לענין ציצית, דזה פשוט אם קצת בטלילי כשהוא לבוש שאמת מצויצותיו פסולין מן הדין ותקנו, צריך לתור ולברך בשלובש, דמי ממש לא נפסק הקשר אחר גמר קיום המצוה, וכן מצאתי בדרך-המים; אף אם מן הדין הם פשרים אלא שרופא לפשט השלית כדי להטיל בו ציצית אחרים מהדרים ולתור וללבשו מיד, לכאורה נראה דזה נקרא חלצה מדעתו על-מנת להחזירו ואין צורך לברך שנית, וכדלעיל בסימן ח סעיף יד בהג"ה. אף יש לחתות, דשם נשאר השלית עם הציצית בשלמותו ולא נתבטל מנה מצותו, מה שאין פן בזה דנתבטל בתימים מן הכגר מצות ציצית, אפשר דצריך לתור ולברך שנית לכלי עלמא; ואינו דומה למה דמבאר בארצות-התיים לעיל בסימן ח, דאם נפסקו הציצית אחר הכרבה קדם הלבישה ומטיל בו ציצית אחרים דאין צריך לתור ולברך, דשם הלא הנה קדם קיום המצוה, וכמבאר בט"ז סעיף-קטן יב, דמשם למד את דינו, מה שאין פן בזה, וצריך עיון בכל זה⁽⁷⁹⁾: * מניח אותה שיש לו וכו'. אפילו אם היא רק של ראש לברד⁽¹⁾, ולא יחש למה שאמרו בליטמן שבין עיניו יהיו שתיים; וגם אפילו בעת קריאת שמע ותפלה מטר לו ללבש אחת ולא יחש למה שאמר אחר-כך בעצמו בקריאת שמע וקשרתם וגו' והוא אינו מקום, לכל זה דוקא אם יש לו ששכול להניחם, מה שאין פן בזה. ואם הוא מפקח שיכבאו לו קדם שיצטרך ויזמן קריאת שמע: אם הוא איש שדרכו ללבש תפלין רק בזמן הקריאת שמע ותפלה והוא רוצה עמה ללבשם ולהתפלל בהם, בודאי יש לו להקמתו עד שיכבאו לו השניה, ולא יקרא קריאת שמע ותפלה בתפלה אחת, כיון שעדין לא עבר הזמן קריאת שמע; אבל אם דרכו ללבש תפלין אפילו שלא בזמן לך', לכן אין נכון להיות אז ביתר של תפלין עליו⁽⁷⁷⁾, ואפילו בעת באמצע, דאינו רק מנהגא: (סב) בכל מקום. והש"ץ כתב הנהוג שאינו חולץ במוסף אין עליו תלנה⁽⁷⁸⁾, מאחר שאין אנו אומרים קדשת 'ביתר יתנו לך', ושמעתי על גדולי-הדור אחר שלא הנה חולצם במוסף; אף המתפלל בצבור (עט) בודאי לא ישנה מנהגא דצבורא:

שער הציזיון

(עג) מגן-אברהם בשם הפגות (עד) מגן-אברהם לקמן בסימן ת"ז לקמן בסימן לא ושאר אחרונים: (עו) באר היטב: (עז) פשוט: (עט) פשוט:

הלכות תפילין סימן כה כו

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה מהדק ומנרן]

לקאורה נראה דנה נקרא תלצו מדעתו על-מנת להחזירו ואין צריך לכתוב שנית וכו', וצריך ציון בקל (70).

(70) בביאור הצד שיתחייב בברכה, כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה הע' ז), שבהסרת הציציות מן הבגד נפקע חיוב הציציות מן הבגד, ואין חל חיוב זה אלא לאחר זמן בשעת לבישתו, או שכיון שהבגד והציציות חשובים דבר אחד, כשהוסרו הציציות מן הבגד שוב נחשב כבגד אחר. אמנם, כל זה אינו שייך במי שמחליף מזהה במזוזה, שמסתבר שהרי הוא כמי שמחליף שופר בשופר שפסק בשו"ת בנין עולם (סי' לא), הובא במשנ"ב לקמן סי' תקפה ס"ק ד' שלא יברך, לפי שאין הברכה אלא על התקיעה, וכן הדין במי שמחליף תפילין בתפילין או ששם מעקה חדש בגגו.

[משנ"ב ס"ק נח]

על-כך-פנים יזהר שלא יחליץ השל-ראש בקני הספר-תורה⁽⁷¹⁾, כפי שלא יגלה ראשו בקנייה, אלא יסתלק לצדדין⁽⁷²⁾.

(71) ואם הספר תורה מונח בתוך תיק סגור כמקובל בספרי התורה של בני עדות המזרח, כתב העור יוסף חי (פרי חיי שרה אות ב) שמותר לחלוץ את התפילין בפניו.

(72) וכעין זה כתב לקמן (סי' לח ס"ק לו) לענין איסור חליצת התפילין בפני רבו, שאם מטה עצמו קצת לצד אחר וזהיר מלגלות ראשו בפניו, נראה שיש להתיר לחלוץ התפילין בפניו.

[משנ"ב ס"ק נט]

ובמקומותינו שמקניסים תכף אחר הקריאה, יתלצם⁽⁷³⁾ אחר הקדיש שקדם תפלת מוסף⁽⁷⁴⁾, וקאלהו נקא קתב, דבראש-הד"ש יחליץ אחר קדשת וקא לציון⁽⁷⁵⁾, קדם שאומר "יהי רצון מלפניך וכו' שנשמר הקדש"⁽⁷⁶⁾.

(73) ובכל פעם כשהולץ התפילין, כתב לקמן (סי' כח ס"ק ח) שנכון להיזהר שלא לחלוץ את השל יד עד שיניח את השל ראש בתוך התיק, בכדי שלא ישכח ויכניס את השל יד תחילה ואחר כך את השל ראש, וכשיבא להניח יפגע בשל ראש תחילה. וגם בראש חודש שממחרים לחלוץ התפילין כדי להתפלל מוסף עם הציבור, היה הגרי"ח זוננפלד (שביבי אש ה' תפילין) נוהר להניח את השל ראש בתוך התיק, כדי שלא ישכח לאחר מכן ויניח את השל יד בתוך התיק קודם השל ראש.

(74) ומה שנהגו למהר בחליצת התפילין אחרי הקדיש, ביאר בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מט) שהוא כדי שלא יהיה הפסק בין הקדיש לתפילת מוסף, ואף שהקדיש מוסב על 'אשרי' וובא לציון' שלפניו, מ"מ הוא לצורך התפילה, ויותר מכך משום שצריך לסמוך את הקדושה ודסדרא שאומרים ב"ובא לציון" לתפילת מוסף,

ולכתחילה אין להפסיק ביניהם הרבה.

(75) ולקמן (סי' תכג ס"ק י) הביא שיש נוהגים לחלוץ אז רק את הרצועות הכרוכות על האצבע.

(76) ובטעם הדבר כתב, מפני שהוא כעין הברכה שהיו בני מערבא מברכים בשעת חליצת התפילין 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו לשמור חוקיו', כמבואר לקמן (סי' כט ס"ק א).

[משנ"ב ס"ק סא]

לכן אין נכון להיות אז קטר של תפילין עליו⁽⁷⁷⁾.

(77) טעם נוסף כתב לקמן (סי' תכג ס"ק י), שכמו שביום טוב אין מניחים תפילין משום שיום טוב עצמו הוא אות ואין להוסיף עליו אות של תפילין, כך יש לנהוג גם בראש חודש על כל פנים בזמן תפילת מוסף שבה מזכירים את מוספי היום והרי זה כעין אות.

ולפי הטעם שכתב כאן שאין לענות קדושת 'כתר' כשתפילין עליו, מי שעדיין לא התפלל שחרית ושומע קדושה של מוסף במקום שאומרים 'כתר', כתב הא"א (בוטשאטש, סי"ג) שעדיף לחולצן לפני שעונה, אך בדיעבד גם אם לא חלצן יענה קדושה.

[משנ"ב ס"ק סב]

דהנהגו שאינו חולץ במוסף אין עליו תלונה⁽⁷⁸⁾.

(78) ואם הציבור מתפלל מוסף, והוא כיון שאין לו אפשרות אחרת להתפלל בציבור מתפלל עמהם שחרית, כתב בשו"ת שלמות חיים (סי' לא) שיכול להתפלל עם תפילין, וכן להיפך אם הציבור מתפללים שחרית עם תפילין יכול להתפלל עמהם מוסף בלי תפילין, והוסיף שטוב וראוי שיפרסם שעושה כן כיון שלא היתה לו אפשרות אחרת להתפלל בציבור, ואם ירצה רשאי להתפלל מוסף עם תפילין, שהרי במקום שאין אומרים כתר מותר להניחן גם במוסף.

סימן כו

דין מי שאינו לו אלא תפלה אחת

[ביה"ל ד"ה מניח]

אפלו אם היא רק של ראש לברך⁽¹⁾.

(1) ומי שיש לו תפילין של יד הכתובות כשיטת ר"ת ושל ראש כשיטת רש"י, כתב במשנ"ב לקמן (סי' לד ס"ק ה) בשם השבות יעקב שאינו יוצא בהן ידי חובה, אבל בשעת הדחק מותר להניחן כך, ולא יברך אלא על השל יד שנכתבו כשיטת רש"י. ואם רק השל ראש נכתבו כשיטת רש"י, יניחן תחילה, וכשהולץ יקדים לחלוץ את של יד.